

УДК 373.3.091.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-109-113

БОРОВЕЦЬ Олена Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки початкової,

інклюзивної та вищої освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0722-3317>

e-mail: olena.borovets@rshu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується проблема організації освітнього простору Нової української школи. Авторка акцентує увагу на можливостях впливу освітнього простору початкової школи на якість та результативність процесу навчання молодших школярів.

Освітній простір у статті розглядається як певна частка соціуму, де створено умови для розвитку особистості та можливість формування особистісного простору суб'єкта освітнього процесу, а освітнє середовище розглядається як сукупність природних, фізичних та соціальних об'єктів і суб'єктів, які впливають на формування учня, на його творчий, професійний та особистісний розвиток, забезпечують умови комфортної життєдіяльності здобувача освіти. Основними вимогами до освітнього середовища сучасної початкової школи визначено безпечність, психологічну комфортність, безбар'єрність, естетичність, функціональність.

Авторкою обґрунтовується думка, що в умовах реалізації Концепції Нової української школи освітній простір зазнає низки трансформацій, що зумовлено впровадженням компетентнісного підходу до організації процесу навчання молодших школярів, вимогами формування навичок XXI століття в здобувачів освіти; переакцентуванням на інноваційні технології та форми роботи зі школярами, процесами інформатизації системи освіти, реалізацією діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Оновлення просторово-предметного оснащення потребує продуманого облаштування класної кімнати. Провідну роль в організації освітнього простору Нової української школи виконує вчитель, за можливості долучаючи до цього процесу здобувачів початкової освіти.

У статті проаналізовано призначення та особливості організації навчальних осередків і навчальних центрів (центру читання і письма, природознавства, мистецького центру) класної кімнати, обґрунтовано оптимальні способи їх функціонування в процесі навчання молодших школярів.

Доведено, що освітній простір Нової української школи значною мірою впливає на результативність процесу навчання та реалізацію дидактичних завдань початкової освіти.

Ключові слова: освітній простір, освітнє середовище, початкова школа, навчальні осередки і навчальні центри, класна кімната, дидактичні завдання.

BOROVETS Olena Vitaliyivna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of

Primary Education Pedagogy,

Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0722-3317>

e-mail: olena.borovets@rshu.edu.ua

ORGANISATION OF EDUCATIONAL SPACE OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL: DIDACTIC ASPECT

The article analyses the issue of the organisation of the educational space of the New Ukrainian School. The author focuses on the possibilities of the impact of the educational space of primary school on the quality and effectiveness of the learning process of primary school students.

The educational space is considered a certain part of society, which creates the conditions for personal development and the opportunity to form the personal space of the subject of the educational process, and the educational environment – as a set of natural, physical, and social objects and subjects that influence the formation of the student, to his/her creative, professional and personal development, ensure the conditions for comfortable activity of an education applicant. The main requirements for the educational environment of a modern primary school are defined as safety, psychological comfort, barrier-free access, aesthetics, and functionality.

The author argues that in the context of the implementation of the Concept of the New Ukrainian School, the educational space is undergoing a number of transformations due to the introduction of a competence-based approach to the organization of the primary school education process, the requirements for the development of XXI century skills in students; re-emphasis on innovative technologies and forms of work with students, the processes of informatisation of the education system, and the implementation of activity-based and personality-oriented approaches. The educational space is undergoing a series of transformations, and updating of spatial and material equipment requires a thoughtful arrangement of the classroom. The leading role in organizing the educational space of the New Ukrainian School is performed by a teacher, involving primary school students in this process whenever possible.

The paper analyses the purpose and features of the organization of learning units and learning centres (reading and writing centres, natural sciences, and art centres) in the classroom, substantiating the optimal ways of their functioning in the process of teaching primary school students.

The current study proves that the educational space of the New Ukrainian School significantly affects the effectiveness of the learning process and the implementation of didactic tasks of primary education.

Key words: educational space, educational environment, primary school, learning units, learning centres, classroom, didactic tasks.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Системні і динамічні реформи, які

впроваджуються нині в сучасній початковій школі, пов'язані з орієнтацією на запити та досвід учнів, з

підвищенням рівня активності здобувачів в освітньому процесі, що, своєю чергою, передбачає організацію такого освітнього простору, в якому б задовольнялися потреби особистісного розвитку школяря, створювалися комфортні умови для навчання, забезпечувалося оволодіння ключовими компетентностями та досягнення загальної мети освіти. Учні початкових класів значну частину часу перебувають в стінах закладу освіти, тому вплив освітнього простору школи на соціокультурний розвиток, на процеси навчання, виховання і соціалізації школяря, на формування його особистості є незаперечним. Цим зумовлено підвищення інтересу до проблеми освітнього простору, освітнього середовища сучасного закладу освіти, зокрема актуалізувалося вивчення параметрів освітнього простору, його впливу на різні аспекти освітнього процесу, обґрунтування особливостей організації, оснащення освітнього простору класної кімнати в закладі загальної середньої освіти, зокрема в Новій українській школі (НУШ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях (Т. Водолазська, Н. Гонтаровська, Н. Кічук, Д. Корольов, К. Крутій, В. Мелешко, О. Нечаєва, О. Писарчук, С. Подмазін, К. Приходченко, І. Романова, О. Савченко, Р. Семенова, Я. Фруктова, А. Цимбалару та інші) проблема освітнього простору розглядається з точки зору аналізу його психолого-педагогічного змісту, вивчаються його рівні, структура, типи, аналізуються різні підходи до діагностики та експертизи освітнього простору. Вивчення означеного питання нині є актуальним і необхідним, оскільки реалізація Концепції НУШ ставить такі завдання, які потребують врахування впливу зовнішніх і внутрішніх чинників (важливим серед яких є освітній простір закладу освіти) на досягнення результатів процесу навчання, ефективного формування ключових та предметних компетентностей здобувачів початкової освіти.

Метою статті є аналіз особливостей організації освітнього простору НУШ, які сприяють підвищенню якості процесу навчання молодших школярів і забезпечують реалізацію дидактичних завдань початкової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція НУШ передбачає організацію в закладі освіти нового освітнього простору, інноваційного середовища – середовища, що належить дітям, яке є безпечним, безбар'єрним, розвивальним, персоніфікованим. Відповідно до наказу МОН № 283 від 23.03.2018 року «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» особливістю сучасного закладу є «організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини» [4].

Сучасні дослідники характеризують освітній простір як педагогічну реальність, де відбувається взаємодія, осмислення і пізнання особистістю оточуючих її елементів – носіїв культури (освітнього середовища), що забезпечує суб'єктивацію і прогресивний розвиток об'єктів [9]. Аналіз понять «простір» і «середовище» дає змогу стверджувати, що вони близькі за значенням, але не синонімічні. Освітнє середовище трактують як систему впливів й умов формування та розвитку особистості дитини, що реалізуються через соціальне і просторово-предметне оточення. Так, Н. Гонтаровська зазначає, що освітнє

середовище – це сукупність природних, фізичних та соціальних об'єктів й суб'єктів, які впливають на формування учня, на його творчий, професійний та особистісний розвиток, сприяють становленню міжсуб'єктних взаємодій і особистісно орієнтованих педагогічних комунікацій в освітньому процесі, забезпечують умови комфортної життєдіяльності учня в закладі освіти та поза його межами [2, с. 18].

Ключовими якостями сучасного освітнього простору, які забезпечують реалізацію сучасних підходів до освітнього процесу, вважають: цілісність, єдність та впорядкованість предметно-просторового середовища і візуального сприйняття; багатофункціональність, гнучкість, мобільність; вікову відповідність; наявність особистого простору; свободу, креативність; практичність та ергономічність, збалансованість тощо [3, с. 17].

Концепція НУШ визначає низку вимог до створення освітнього середовища, зокрема: освітнє середовище повинно бути сучасним та ефективним, безпечним і естетичним, функціональним та розвивальним; забезпечувати реалізацію основних завдань початкової освіти – всебічний розвиток дитячої особистості відповідно до потреб її віку та психофізіологічних особливостей, розвиток компетентностей та соціальних і життєвих навичок, що нададуть змогу дитині далі жити в соціумі і вчитися в основній школі. Серед важливих характеристик освітнього середовища НУШ дослідники визначають безпечність, психологічну комфортність, безбар'єрність. На нашу думку, не менш важливою характеристикою освітнього середовища НУШ є його функціональність щодо реалізації дидактичних завдань, які постають перед сучасною початковою школою і представлені у Державному стандарті початкової освіти у формі вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що освітній простір початкової школи виконує дидактичну функцію, адже в процесі взаємодії з ним учень оволодіває ключовими та предметними компетентностями, набуває вмій і навичок, здобуває досвід спілкування та діяльності. Підтверджується ця думка результатами дослідження впливу фізичного середовища на філософію закладу, проведеного групою дослідників із компанії Cannon Design, VS Furniture, Bruce Mau Design, які дійшли висновку, що освітнє середовище значним чином визначає результативність процесу навчання, і за умов грамотної організації та облаштування виступає «третім вчителем» поруч із іншими відповідальними за викладання та учіння, педагогом і здобувачем освіти [1].

Освітній простір НУШ зазнає низки трансформацій, що зумовлено впровадженням компетентнісного підходу до організації процесу навчання молодших школярів, вимогами формування навичок XXI століття в здобувачів освіти; переакцентуванням на інноваційні технології та форми роботи зі школярами, процесами інформатизації системи освіти, реалізацією діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Реалізація Державного стандарту початкової освіти вимагає оновлення просторово-предметного оснащення класних кімнат, застосування сучасних засобів навчання. Освітнє середовище, організоване із цілеспрямованим врахуванням дидактичного аспекту,

допоможе реалізувати принципи навчання, серед яких принципи наочності, науковості, зв'язку теорії з практикою, систематичності та послідовності, міцності знань, емоційності навчання, активності та інші; сприятиме розвитку індивідуальних особливостей школярів, формуванню ключових компетентностей.

В освітньому середовищі класу НУШ нині організовується переважна більшість видів навчальної діяльності молодших школярів. Саме тут дитина реалізує свої потреби в спілкуванні з ровесниками і дорослими, проявляє здібності, формується як особистість. У правильно створеному освітньому середовищі повинен бути баланс між навчальними видами діяльності, запропонованими вчителем та ініційованими дітьми. Діяльність та творчість школярів представляється у класній кімнаті НУШ учнівськими роботами (малюнками, аплікаціями, проєктами та ін.), фотографіями, інформацією про інтереси та захоплення дітей, про спільні подорожі, екскерсії тощо. Саме про таке середовище можна стверджувати, що воно належить школярам, «забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших» [5, с. 52].

Організація освітнього простору забезпечується як на рівні держави, закладу освіти, так і на рівні педагогічних працівників. Учитель у нових соціокультурних умовах сучасного закладу освіти є не просто носієм і передавачем знань, а повинен володіти критичним мисленням, бути креативним, здатним засвоювати і застосовувати педагогічні інновації та генерувати нові ідеї стосовно підвищення ефективності функціонування освітнього середовища закладу освіти [9]. Відтак, педагогові належить провідна роль у проєктуванні, створенні, оснащенні освітнього середовища. Рівень його професійної компетентності, вміння організувати освітній простір значною мірою впливають на ефективність освітнього середовища як чинника розвитку особистості здобувача початкової освіти.

Сучасні дослідники, вивчаючи питання проєктування, моделювання, створення освітнього середовища початкової школи, зазначають, що цей процес повинен базуватися на таких принципах (за Я. Фруктовою):

- науковість (відповідність змісту навчання сучасному стану розвитку науки, відкриття учнями таємниць наукових досліджень);
- інтегративність (встановлення чітких внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків);
- диференціація навчання (передбачення можливості здобуття учнями різнорівневих знань, вмінь і навичок, вибору профілю навчання, напрямів додаткової освіти, форм реалізації особистісного потенціалу);
- індивідуалізація навчання (врахування освітніх потреб учнів, їх здібностей, пізнавальних і професійних інтересів, темпів розвитку, темпераменту тощо);
- практична цінність змісту освіти (забезпечення опанування учнями знаннями, вміннями та навичками, необхідними для розв'язання як побутових проблем, так і свідомого вибору та здійснення майбутньої професійної діяльності);
- цілісність (взаємоузгодженість етапів і форм навчання, взаємодоповнюваність урочної, позаурочної

та позакласної навчальної діяльності учнів) [8, с. 72-73].

В освітньому просторі класної кімнати початкової школи рекомендовано створити такі навчальні осередки: осередок навчально-пізнавальної діяльності (робочі місця здобувачів освіти: парти (столи), стільці); осередок учителя (робочий стіл педагога, стілець, комп'ютер/ноутбук, місця для зберігання дидактичного матеріалу тощо); змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/стенди, карти тощо; осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор; осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт; куточок живої природи для проведення дослідів (спостереження та догляд за рослинами, акваріум тощо); осередок відпочинку (килимки, крісла-пуфи, подушки, лави з м'яким покриттям); дитяча класна бібліотечка.

Організуюючи навчальні осередки, педагог повинен продумати способи ефективного їх функціонування з метою реалізації дидактичних завдань. Освітній простір організовується таким чином, щоб учитель міг спостерігати за діяльністю дітей в усіх осередках, учні мали можливість безпечно переміщуватися і мати місце для зберігання особистих речей.

Під час процесу навчання в НУШ часто застосовуються інноваційні технології (інтерактивна, проєктна), урізноманітнюються форми організації навчальної діяльності учнів на уроці (частіше організовується парна та групова робота в поєднанні з індивідуальною і фронтальною), а це зумовлює потребу варіювати способи організації освітнього простору в класній кімнаті. Крім класичних варіантів розміщення робочих місць школярів, завдяки мобільності сучасних меблів використовуються різні трансформації для групової роботи, для проведення дискусій, обговорень. З цією метою осередок навчально-пізнавальної діяльності учнів можна організувати як індивідуальні робочі місця, об'єднувати в пари і групи, розміщувати по периметру класної кімнати тощо. Перш, ніж застосовувати різні варіації розміщення робочих місць у класі, варто звернути увагу на зручність розташування меблів. Цікавою є пропозиція зарубіжних учених дослідити рух дітей у класі. Це може зробити вчитель або залучається експерт, який під час уроку малює різними кольорами потоки пересування дітей і вчителя в класній кімнаті. Отриманий малюнок допомагає визначити найбільш задіяні частини класної кімнати, що дозволяє правильно розмістити інвентар, підтримати безпечний організований рух у класі.

Осередок учителя оснащується не лише як робоче місце педагога, а як своєрідний «пункт управління» з необхідними для організації якісного процесу навчання ТЗН: комп'ютер, ноутбук, мультимедійний проєктор тощо, оскільки організація освітнього простору навчального кабінету потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання.

У межах організованих навчальних осередків з метою ефективного виконання дидактичних завдань створюються навчальні центри, які забезпечують індивідуалізацію освітнього процесу, відображають навчальні потреби й інтереси дітей. У навчальних центрах організовується дослідницька діяльність

школярів, формуються навички самостійності, роботи в команді. Важливими навчальними центрами у початковій школі є центр читання і письма, центр природознавства, мистецький центр [5, с. 60], де організовуються різноманітні види навчальної діяльності молодших школярів.

В освітньому просторі класної кімнати НУШ навчальні центри не обов'язково повинні бути розмежовані фізично. Важливою є доступність функціонування центрів для школярів, можливість використання учнями засобів, що сприятимуть удосконаленню навичок читання, письма, математичних обчислень, розвиток логічного мислення, творчої уяви тощо. Діяльність здобувачів початкової освіти у навчальних центрах сприяє формуванню таких ключових компетентностей, як вільне володіння державною мовою, володіння іноземними мовами, уміння вчитися впродовж життя, інноваційність, підприємливість, компетентності в галузі природничих наук, технологій тощо.

Обладнання та оснащення простору навчальних центрів визначається характером діяльності учнів, яка там буде організовуватися. В умовах НУШ пріоритетними у процесі формування ключових компетентностей молодших школярів є навчально-дослідницька, проєктна, творча діяльність, що передбачає наявність у центрах відповідного забезпечення, наявності різних навчальних матеріалів [6, с. 47].

Міністерством освіти і науки України розроблено перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів початкової школи [7], використання яких в освітньому процесі сприятиме реалізації завдань початкової освіти.

Центр читання і письма повинен бути забезпеченим достатньою кількістю цікавої дітям художньої, науково-популярної, енциклопедичної літератури відповідно до віку школярів (класна бібліотечка); письмовим приладдям для літературної творчості здобувачів освіти (аркуші, ручки, кольорові олівці, маркери, фломастери тощо). Також у цьому центрі рекомендують розмістити карти, глобус, комп'ютер і навушники – для забезпечення можливості слухати і дивитися історії усім разом або окремим дітям [5, с. 61].

У центрі природознавства розміщують куточок живої природи (кімнатні рослини, акваріум, клітки тварин), обладнання і матеріали для проведення досліджень (пророщування зерна, спостереження за сокорухом у рослинах). У цьому центрі розміщують засоби навчання, які використовуються для вивчення певних розділів про довкілля (набори корисних копалин, гербарії, додаткова література, зображення тварин, явищ природи тощо). Для проведення певних дослідів необхідно використовувати відповідне обладнання та прилади (магніти, лупа, терези, мікроскоп).

У мистецькому центрі кожен учень має можливість реалізувати потребу у творчому самовиявленні, розвивати креативність, творчі здібності і задатки, проявляти ініціативність і самостійність. У цьому центрі необхідно доступно для дітей розмістити приладдя для малювання, виготовлення аплікацій, оригамі тощо: фарби, пензлики, клей, ножиці, кольоровий папір та картон, пластилін, кольорові нитки та інше. Потрібно організувати змінні виставки дитячих робіт, заохочувати школярів до творчості, формуючи таким

чином креативну особистість, здатну проявляти та розвивати власні художні смаки, пропонувати різні способи вирішення проблем.

Формуючи ключові і предметні компетентності здобувачів початкової освіти, педагог повинен пам'ятати про вікові особливості мислення молодшого школяра. У цьому віці в дітей переважає предметно-дієве мислення, якому характерне вирішення завдання шляхом реального маніпулювання предметами, випробування властивостей об'єктів. Згодом у дитини розвивається наочно-образне мислення, коли вона, вирішуючи завдання, аналізує, порівнює, узагальнює різні образи. Допомогає розвивати різні типи мислення молодших школярів конструктор «LEGO» [7]. «Шість цеглинок LEGO» є практичним та дієвим засобом, який дає змогу вирішувати широкий спектр дидактичних завдань. Дитина, працюючи з конструктором, створює нові образи, спираючись на наявні уявлення про об'єкт, формує певну конструкцію, виконуючи вказівки вчителя або проявляючи власну творчість. Така діяльність учнів передбачає вміння зосереджувати увагу на об'єкті діяльності, мислити, планувати роботу, організувати її послідовно і відповідально. Щоб отримати очікуваний результат, дитина повинна бути посидючою, уважною, наполегливою, а розвиток таких якостей сприятиме досягненню високих результатів процесу навчання.

Аналіз організації освітнього простору сучасної початкової школи загалом та облаштування навчальних осередків і центрів зокрема свідчить, що за умови часто недостатньо великої площі приміщень у класній кімнаті потрібно розмістити значну кількість матеріалів, засобів навчання, робіт учнів, інформації. Таке завдання вимагає від педагога ретельно спланувати і облаштувати освітній простір. Важливі моменти, на які варто звернути увагу педагогам: продумувати місця зберігання літератури, матеріалів та обладнання, зважаючи на те, як часто використовується той чи інший засіб; ті матеріали, якими користуються учні, потрібно розміщувати у доступних місцях, щоб вони могли взяти їх у потрібний час без допомоги дорослого; варто створити вільний простір, де діти можуть безперешкодно пересуватися; спонукати школярів до підтримування порядку на робочих місцях, на полицях із індивідуальними папками, коробками, у класній бібліотечці; систематично оновлювати спільно з учнями матеріали в змінних осередках відповідно до тематичних днів, тижнів, важливих подій у житті класу; не перенасичувати простір класу речами, кольорами тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, проєктуючи, створюючи, облаштовуючи освітній простір початкової школи, необхідно враховувати, як той чи інший компонент впливатиме на процес навчання. Грамотно організований освітній простір класної кімнати сприяє формуванню пізнавальної мотивації молодших школярів, створює позитивний психологічний мікроклімат, активізує дослідницьку діяльність, допомагає організувати командну роботу, розвивати творчість та ініціативність дітей, реалізувати дидактичні завдання початкової освіти. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні проблеми активного залучення здобувачів освіти до організації освітнього простору початкової школи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Водолазська Т. Освітнє середовище як «третій учитель». Імідж сучасного педагога. 2018. № 4. С. 10–12. URL: isp.poiippo.pl.ua/article/download/135715/136753 (дата звернення 10.02.2023)
2. Гонтаровська Н. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2012. 40 с.
3. Косенко Д. Новий освітній простір. Мотивуючий простір: інформаційний посібник/ заг. ред. А. Седоченко. 2019. 255 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf (дата звернення 12.02.2023)
4. Наказ МОН від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3 metodichni-rekomendatsii.pdf> (дата звернення 15.02.2023)
5. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Н. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Онищук Л. Нова українська школа: реалії та перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 47–53.
7. Примірний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів початкової школи (затверджено наказом МОН від 13.02.2018 № 137). URL: <https://mon.gov.ua/Aia/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-navchalnogo-i-zagalnogo-priznachennya-dlya-navchalnih-kabinetiv-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення 15.02.2023)
8. Фруктова Я. До питання проектування сучасного освітнього середовища. Освітнє середовище як методична проблема: збірник наук. праць. Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. С. 72–73.
9. Цимбалару А. Педагогічне проектування освітнього простору в школі I ступеня: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2013. 691 с.

REFERENCES

1. Vodolazska, T. (2018). Osvitnie seredovyshe yak «tretii uchitel». Imidzh suchasnoho pedahoha [Educational Environment as the «Third Teacher»]. № 4. S. 10–12. URL: isp.poiippo.pl.ua/article/download/135715/136753 (data zvernennia 10.02.2023) [in Ukrainian].
2. Hontarovska, N. (2012). Teoretychni i metodychni zasady stvorennia osvithnoho seredovysheha yak faktoru rozvytku osobystosti shkoliara [Theoretical and methodological principles of creating an educational environment as a factor in the development of a student's personality]: avtoref. dys... d-ra ped. nauk: 13.00.07 / Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv., 40 s. [in Ukrainian].
3. Kosenko, D. (2019). Novyi osvithniy prostir. Motyvuyuchy prostir [New educational space. Motivating space]:

informatsiyni posibnyk/ zah. red. A. Sedochenko. 255 s. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf (data zvernennia 12.02.2023) [in Ukrainian].

4. Nakaz MON vid 23.03.2018 № 283 «Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvithnoho prostoru Novoi ukrainskoi shkoly» [On the approval of Methodological recommendations regarding the organization of the educational space of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/3 metodichni-rekomendatsii.pdf> (data zvernennia 15.02.2023) [in Ukrainian].

5. Bibik, N. (2017). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a teacher's guide]. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady». 206 s. [in Ukrainian].

6. Onyshchuk, L. (2018). Nova ukrainska shkola: realnist i perspektyvy [New ukrainian school: realities and prospects]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 8. S. 47–53. [in Ukrainian].

7. Prymirnyi perelik zasobiv navchannia ta obladnannia navchalnogo i zagalnogo pryznachennia dlia kabinetiv pochatkovoi shkoly [An exemplary list of teaching aids and educational and general purpose equipment for elementary school classrooms] (zatverdzheno nakazom MON vid 13.02.2018 № 137). URL: <https://mon.gov.ua/Aia/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-navchalnogo-i-zagalnogo-priznachennya-dlya-navchalnih-kabinetiv-pochatkovoyi-shkoli> (data zvernennia 15.02.2023) [in Ukrainian].

8. Fruktova, Ya. (2006). Do pytannia proektuvannia suchasnoho osvithnoho seredovysheha [To the issue of designing a modern educational environment]. *Osvitnie seredovyshe yak metodychna problema: zbirnyk nauk. prats. Kherson: Vyd-vo KhDU*. S. 72–73. [in Ukrainian].

9. Tsymbalaru, A. (2013). Pedahohichne proektuvannia osvithnoho prostoru v shkoli I stupenia: teoriia i praktyka [Pedagogical design of the educational space in the 1st grade school: theory and practice]: monohrafiia. Kyiv: Pedahohichna dumka. 691 s. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОРОВЕЦЬ Олена Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: дидактика початкової освіти, професійна підготовка майбутнього педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOROVETS Olena Vitaliyivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Primary Education Pedagogy, Rivne State University for the Humanities.

Research interests: didactics of primary education; professional training of future educators.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2022 р.

УДК 37.018.1(477-65-21)"18/19"

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-113-118

ВАСЮТИНСЬКА Єлена Артурівна –

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3967-0269>

e-mail: lenar@i.ua

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ РІЗНИХ ТИПІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКІНІ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті розглянуто історію становлення та розвитку різних типів навчальних закладів для національних меншин на Єлисаветградщині у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття. Актуальність проблеми пов'язана з тим, що в межах досліджуваного